

NEW YORK TIMES BESTSELLER

*„Tento odvážny a fascinujúci debut
vám vyrazí dych.“ – Paula McLainová*

Mali sme šťastie

GEORGIA HUNTEROVÁ

T A T R A N

Mali sme
šťastie

Mali sme šťastie

GEORGIA HUNTEROVÁ

TATRAN

Z anglického originálu Georgia Hunter: WE WERE THE LUCKY ONES,
ktorý vyšiel vo vydavateľstve PENGUIN BOOKS,
an imprint of Penguin Random House LLC., USA 2018,
preložila Zuzana Gáliková.
Vyšlo vo Vydavateľstve TATRAN, Bratislava 2018 ako 5181. publikácia a 155. zväzok
edície LUK – Knižnica svetových bestsellerov.
Vydanie I.
Prebal a väzbu podľa pôvodného návrhu spracoval AldoDesign, Bratislava.
Zodpovedná redaktorka Eva Melichárková
Jazyková redaktorka Adriana Oravcová
Technická redaktorka Eva Zdražilová
Sadzbu vyhotovil Martin Demský.
Vytlačila Těšínská Tiskárna, a. s., Český Těšín.

www.slovtatran.sk

:: knihy pre **hodnotnejší** život

All rights reserved.

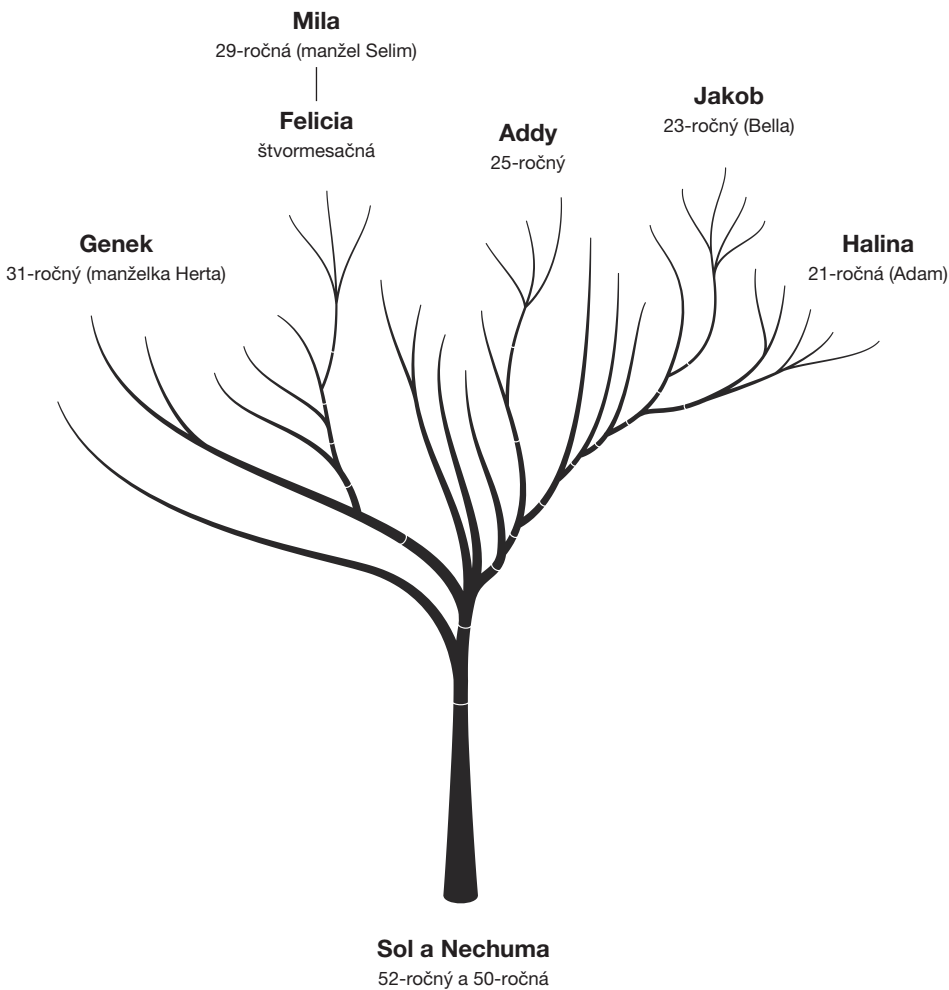
Copyright © 2017 by Georgia Hunter
Translation © Zuzana Gáliková 2018
Slovak edition © Vydavateľstvo TATRAN 2018

ISBN 978-80-222-0943-4

Starému otcovi Addymu s láskou a s úžasom.

A manželovi Robertovi z celého srdca.

Rodina Kurcovcov
Marec 1939

Podľa skutočných udalostí

Počas holokaustu bolo vyhladených 90 percent z troch miliónov židov v Poľsku; z vyše tridsaťtisíc židov, ktorí žili v Radome, ich prežilo menej ako tristo.

I . Č A S Ť

1. KAPITOLA

Addy

Paríž, Francúzsko ~ začiatkom marca 1939

Pôvodne nemal v pláne ostať hore celú noc. Chcel sa pobrať z Grand Duc okolo polnoci, pár hodín si pospať v Gare du Nord a potom chytiť vlak späť do Toulouse. Teraz – hodil pohľad na hodinky – je takmer šesť ráno.

Toto s ním robí Montmartre. Džezové kluby a kabarety, davy Parížanov, mladých a vyzývavých, ktorým náladu nepokazí nič, dokonca ani hrozba vojny – a to je nákazlivé. Dopije svoj koňak a vstane, bojuje s pokušením ostať ešte na jedno posledné kolo; iste mu ide aj neskorší vlak. Spomenie si však na list zastrčený vo vrecku kabáta a zadrží dych. Mal by ísť. Berie si kabát, šál a čiapku, porúča sa svojim spoločníkom a kľučkuje pomedzi asi tucet stolov v klube, ktorý je ešte aj teraz napolo obsadený hosťami fajčiacimi Gitanes a vlniacimi sa v rytme *Time On my Hands* Billie Holidayovej.

Keď sa tesne za ním zavrú dvere, Addy sa zhlboka nadýchne a vychutnáva si čerstvý vzduch. Cíti, ako mu preniká do pľúc – studený a sychravý. Srieň na Rue Pigalle sa začína topiť. Ulica vydláždená kamennými kockami sa celá trbliece a pod oblohou z konca zimy vytvára kaleidoskop sivých odtieňov. Zisťuje, že ak chce stihnúť vlak, bude sa musieť poponáhľať. Otočí sa a nenápadne pozrie na svoj odraz v okne klubu. S úľavou zisťuje, že mladý muž, čo naňho odtiaľ pokukuje, aj napriek prebdenej noci vyzerá ukážkovo. Držanie tela je isté. Vyžehlené nohavice sú zatiahnuté vysoko nad pásom a manžety stále perfektne zahnuté. Tmavé vlasy má začesané dozadu tak, ako sa mu to páči – úhľadne a bez cestičky. Obkrúti si šál okolo krku a vydá sa na cestu k stanici.

Addy predpokladá, že ulice okolo budú tiché a prázdne. Väčšinu obchodov s výkladmi za železnými mrežami neotvoria skôr ako na popoludnie. Tie, ktorých majitelia ušli na vidiek, neotvoria vôbec – FERME

INDÉFINIMENT, hlásajú tabule na oknách. Ale tu, na Montmartri, sobota ľahučko sklízne do nedele a ulice ožijú umelcami, tanečníkmi, hudobníkmi a študentmi. Potlkajú sa po kluboch a kabaretoch, smejú sa a vyvádzajú, akoby ich svet vonkoncom nezaujímal. Addy kráčajúc zabára bradu do goliera na kabáte, no potom zdvihne hlavu a v poslednej chvíli sa vyhne mladej žene v oceľovosivom plášti, ktorá sa ženie rovno oproti nemu. „*Excusez-moi, Monsieur*,“ usmeje sa a na tvári pod žltou čiapkou ozdobenou perom sa objaví rumenec. Speváčka, odhaduje Addy. Pred týždňom by s ňou možno nadviazal rozhovor. „*Bonjour, Mademoiselle*,“ kývne a pokračuje v ceste.

Keď zahne za roh na Rue Victor Masse, zacíti vôňu pečeného kurčata a začne mu škŕkať v žalúdku. Pred Mitchell's, reštauráciou otvorenou po celú noc, sa už začína tvoriť rad. Addy vidí cez sklenené dvere zákazníkov, zhovárajúcich sa nad šálkami pariacej sa kávy a taniermi plnými amerických raňajok. *Inokedy*, povie si a pokračuje na juh k stanici.

Sotva sa vlak pohne, Addy vytiahne z vrečka kabáta list. Prišiel včera, čítal ho už niekoľkokrát a odvtedy nedokázal myslieť na nič iné. Prešiel prstami po spiatočnej adrese. *Warszawska 14, Radom, Poľsko*.

Vie si dokonale predstaviť svoju matku, ako sedí za písacím stolom z atlasového dreva, drží v ruke pero a slnko obkresľuje obrys jej oblej sánky. Chýba mu viac, než by si bol pomyslel, keď pred šiestimi rokmi opúšťal Poľsko a odchádzal do Francúzska. Vtedy mal devätnásť a dlho váhal, či neostať v Radome, kde by bol blízko rodiny a, ako dúfal, mohol by rozvíjať svoju hudobnú kariéru – už počas dospievania začal komponovať a nedokázal si predstaviť, čo by ho naplňalo viac ako dni strávené pri klaviatúre a tvorbe piesní. Práve matka ho nabádala, aby sa prihlásil na prestížny *Institut Polytechnique* v Grenobli – naliehala, aby tam po prijatí odišiel študovať. „Si rodený inžinier, Addy,“ vyhlásila a pripomenula mu, že ako sedemročný rozobral pokazené rodinné rádio, všetky súčiastky porozkladal na jedálenskom stole, potom ich dal dokopy a rádio bolo ako nové. „Nie je také ľahké užiť sa hudbou,“ povedala. „Viem, že je to tvoja vášeň. Máš dar a mal by si za tým ísť. Ale diplom, Addy, je na prvom mieste.“

Addy vedel, že matka má pravdu. A tak sa vydal na univerzitu, sľubiac, že po promóciách sa vráti domov. Ale vo chvíli, keď za sebou nechal hranice provinčného Radomu, otvoril sa pred ním úplne nový svet. O štyri roky neskôr, keď už mal diplom v ruke, mu ponúkli dobre platené miesto v Toulouse. Mal priateľov z celého sveta – z Paríža, Bu-

dapešti, Londýna, New Orleans. Vychutnával si umenie a kultúru, *pâte de foie gras* a maslovú dokonalosť čerstvo upečeného croissantu. Mal vlastné bývanie (hoci maličké) v srdci Toulouse a luxusnú možnosť vracať sa do Poľska, kedykoľvek sa mu zažiadalo, ktorú využíval minimálne dvakrát do roka, na Roš Hašana a Pesach. A mal svoje víkendy na Montmartri. V tejto štvrti, priam zaplavenej hudobnými talentmi, nebolo neobvyklé, že si miestni v Hot Clube vypili drink s Colom Porterom, zažili improvizované predstavenie Djanga Reinhardta v Bricktop's alebo, ako sa to stalo Addymu, s úžasom hľadeli na Josephine Bakerovú, tancujúcu v rytme foxtrotu na javisku v Zelli's v sprievode svojho geparda s diamantovým obojkom. Addy si nespomínal, že by sa niekedy predtým cítil viac inšpirovaný zapisovať si poznámky, natoľko, že začal premýšľať, aký by to bol pocit, keby sa odsťahoval do Spojených štátov, do domoviny veľikánov, kde sa zrodil džez. Sníval, že v Amerike, by možno mohol skúsiť šťastie a pridať k súčasnemu repertoáru vlastné skladby. Bolo to lákavé, na druhej strane by to však znamenalo predĺžiť vzdialenosť medzi ním a rodinou.

Ako vyberal z obálky list od matky, pocítil, že mu po chrbte prebehli slabé zimomriavky.

Najdrahší Addy,

Ďakujem ti za list. Tvojmu otcovi aj mne sa veľmi páčil tvoj opis opery v Palais Garnier. Máme sa tu dobre, aj keď Genek zúri kvôli degradácii a ani mu to nezazlievam. Halina je stále rovnako prchká, niekedy sa bojím, že exploduje. Od Jakoba a Belly očakávame oznámenie o zásnubách, ale poznáš svojho brata, nikto ho neprinúti ponáhľať sa. Popoludnia si sprijemňujem chvíľami s maličkou Feliciou. Neviem sa dočkať, kedy ju uvidíš, Addy. Začínajú jej rásť vlásy – sú škoricovohnedé! Onedlho už prespí celú noc. Úbohá Mila je vyčerpaná. Stále jej pripomínam, že to bude ľahšie.

Addy otočí list a zahniezdi sa na sedadle. Na tomto mieste matkin tón odrazu potemnie.

Musím ti povedať, zlatko, že za posledný mesiac sa tu všeličo zmenilo. Rotsztajn zavrel železiarstvo – ťažko tomu uveriť – po takmer

päťdesiatich rokoch. Aj Kosman s rodinou a hodinárstvom sa presťahovali do Palestíny, keď jeho obchod už ani neviem koľký raz spustošili vandali. Nepíšem ti tieto novinky preto, aby si sa bál, Addy, iba som mala pocit, že by nebolo správne, keby som ti ich zatajila. A tak sa dostávam k hlavnému cieľu tohto listu: spolu s otcom cítíme, že by si mal počas Pesachu ostať vo Francúzsku a počkať s cestou k nám do leta. Budeš nám hrozne chýbať, ale zdá sa, že cestovať v tomto čase je nebezpečné, najmä cez nemecké hranice. Prosím ťa, Addy, porozmýšľaj nad tým. Doma je doma – budeme tu. Zatiaľ nám piš, čo je nové, ak budeš môcť. Ako to vyzerá s tvojou novou skladbou?

S láskou, matka

Addy zavzdychá a pokúša sa prísť na to, čo to všetko má znamenať. O zatvorených obchodoch aj o židovských rodinách odchádzajúcich do Palestíny už počul. Matkine správy ho neprekvapili. Skôr ho rozrušilo jej znepokojenie. Aj predtým spomínala, že sa veci naokolo začínajú meniť – bola od hnevu bez seba, keď Genkovi odobrali právnický titul – ale Nechumine listy boli zväčša veselé a optimistické. Len minulý mesiac sa ho pýtala, či s ňou pôjde na Moniuszkovo predstavenie do Veľkého divadla vo Varšave, a rozprávala mu, ako spolu so Solom oslávili svoje výročie večerou u Wierzbického, ktorý ich osobne privítal vo dverách a ponúkol sa, že pripraví pre nich niečo špeciálne, mimo menu.

Tento list je iný. Addy cíti, že matka má strach.

Pokrútil hlavou. Nespomína si, že by Nechuma za celých dvadsaťpäť rokov jeho života prejavila strach. A rovnako on ani nikto z jeho súrodencov nikdy nechýbali počas Pesachu v Radome. Pre matku neexistuje nič dôležitejšie než rodina. A teraz ho žiada, aby ostal na sviatky v Toulouse. Addy najskôr presviedčal sám seba, že je príliš úzkostlivá. Ale je to naozaj tak?

Hľadá z okna na dôverne známu scenériu francúzskeho vidieka. Slnko vykúka spoza mrakov; na poliach sa začínajú ukazovať stopy jar-ných farieb. Svet vyzerá tak vlúdne, rovnako ako vždy. Napriek tomu ho matkine varovné slová vyviedli z rovnováhy.

Addy zatvára oči a v spomienkach sa vracia k poslednej ceste domov, v septembri. Hľadá, čoho by sa mohol zachytiť, niečo, čo mu možno uniklo. Jeho otec hral ako každý týždeň karty so skupinou obchodníkov – židov aj Poliakov – pod freskou bieleho orla na strope Podwor-

skeho lekárne; otec Król, kňaz z Kostola sv. Bernarda a obdivovateľ Milinej klavírnej virtúozity sa zastavil, aby si vypočul jej recitál. Na Roš Hašana pripravila kuchárka challah s medovou polevou a Addy neskoro do noci počúval Bennyho Goodmana, popíjal Côte de Nuits a smial sa s bratmi. Dokonca aj Jakob, zvyčajne rezervovaný, vytiahol fotoaparát a pripojil sa k nim. Všetko sa zdalo byť takmer normálne.

Vtom sa Addy pozastaví nad myšlienkou, pri ktorej mu vyschne v hrdle: Čo ak už vtedy existovali určité náznaky, ale on im nevenoval dosť pozornosti? Alebo ešte horšie, čo ak mu unikli jednoducho preto, lebo ich nechcel vidieť?

V myslí sa mu vynorí obraz čerstvo namaľovanej svastiky, ktorú videl na stene Jardin Goudouli v Toulouse. Spomenie si na tichý rozhovor šéfov jeho inžinierskej spoločnosti, či nie je pre nich na príťaž – mysleli si, že ich nemôže počuť – a na množstvo pozatváraných obchodov v Paríži, na fotografie vo francúzskych novinách, zachytávajúce následky novembrovej *Kristallnacht*: rozbité výklady, vypálené synagógy, tisíce židov, ako utekajú z Nemecka a ťahajú za sebou vozíky a v nich nočné lampy, zemiaky a starších príbuzných.

Tieto náznaky tu jednoznačne boli. Ale Addy ich podcenil, vytesnil ich. Povedal si, že nejaké grafity nemôže nikomu ublížiť, že ak príde o prácu, nájde si novú, že všetko, čo sa stalo v Nemecku, hoci je to znepekujúce, sa stalo za hranicami a nebude sa to šíriť ďalej. Teraz, s matkiným listom v ruke, však s alarmujúcou jasnosťou vidí varovania, ktoré dovtedy úmyselne ignoroval.

Addy otvára oči, hlavou mu preletí jediná myšlienka a ostane mu nevoľno: Mal si sa vrátiť domov už pred niekoľkými mesiacmi.

Poskladá list do obálky a vsunie ho späť do vrečka. Je pevne rozhodnutý – hneď ako dorazí do svojho bytu v Toulouse, napíše matke. Povie jej, že sa nemusí obávať, že sa vráti do Radomu, ako plánoval, že viac než kedykoľvek predtým chce byť s rodinou. Povie jej, že nová skladba sa vydarila a že sa teší, ako jej ju zahrá. Táto myšlienka mu pri naša trochu úľavy, predstavuje si, ako sedí pri klávesoch rodičovského Steinwaya a rodina stojí okolo.

Addy opäť hľadá na pokojnú krajinu za oknom. Rozhodne sa, že zajtra si kúpi lístok na vlak, dá dokopy cestovné papiere a zbalí si veci. Nebude čakať na Paschu. Jeho šéf sa bude hnevať, že odíde skôr, ako mal v pláne, ale Addymu je to jedno. O pár krátkych dní bude na ceste domov, a to je všetko, na čom mu záleží.